

Het varken als een landschapsontwikkelaar

Het varken kan een goede bijdrage leveren aan het onderhoud van natuurgebieden. Dat staat voor het netwerk 'Het varken als landschapsontwikkelaar' vast. Enkele varkenshouders uit het netwerk hebben hun varkens inmiddels ingezet als 'natuurbeheerder'.

Onlangs ging het netwerk op werkbezoek naar het Varkensbos van Natuurpark Lelystad om de effecten van varkens op de natuur te bestuderen. Het Natuurpark heeft zo'n 8 hectare bos afgezet voor zijn populatie wilde zwijnen, die bestaat uit ongeveer tien volwassen dieren met hun jongen. Jaarlijks worden de jongen (dertig tot vijftig stuks) op een gewicht van 30 kilo geslacht voor consumptie. In het bos zijn twee flinke waterpoelen aangelegd, waar de varkens kunnen 'zoelen'. Er is ook gezorgd voor diversiteit in de soorten bomen. Verder worden bomen en takken die op de grond vallen niet meer opgeruimd, maar maken ze deel uit van het ecosysteem. De dieren worden dagelijks bijgevoerd. Varkens sturen de beplanting in het bos heel duidelijk, ervaart boscoloog en wetenschapper Klaas van Dort. Oude bos-

sen zijn erg gevoelig voor wroeten. Plantensoorten als de anemoon zullen erdoor verdwijnen. Dat is een nadeel van de zwijnen. In oudere bossen met hun rijke begroeiing ziet Van Dort de zwijnen dan ook liever niet. Aan jongere bossen leveren de zwijnen wel een gunstige bijdrage. Ze wroeten bijvoorbeeld het verstikkende bladerdek onder, zodat jonge boompjes weer een kans krijgen. Als die verjonging er niet is, zal het bos langzaam verdwijnen. Wordt de varkenspopulatie echter te groot, dan worden alle jonge planten verorberd. Ook dán is het bos ten dode opgeschreven. Terreinbeheerder Hans Rosenberg kent meer voordelen: "Doordat varkens voortdurend in de grond wroeten en daar alles opvreten wat ze aan eetbaars aantreffen, zoals eikels en planten, zorgen ze ook voor de verplaatsing van zaden en soorten." Korstmossen bijvoorbeeld vermenigvuldigen zich niet

meer van nature, maar worden nu door de varkens met de snuit en de poten verplaatst en groeien elders weer uit. Een nadeel is dan weer dat varkens veel opvreten wat vogels ook lusten, met als gevolg dat de vogelpopulatie afneemt als de varkens in aantal toenemen.

Zowel Rosenberg als Van Dort zien goede kansen voor het houden van tamme varkens in natuurgebieden. "Zij kunnen zeker een bijdrage leveren aan de natuur, mits ze goed worden ingezet (op het juiste moment en in goede aantallen)." Bovendien zijn onze bossen voedselrijk. In landen als Spanje en op Corsica is een dergelijke houderijvorm al heel lang succesvol. "Bovendien hebben tamme varkens een belangrijk voordeel boven wilde zwijnen", vervolgt Van Dort. "Zij hebben een baas waarnaar ze luisteren."

Boscoloog Klaas van Dort ziet wel mogelijkheden voor het houden van varkens in bossen.

Het netwerk van varkenshouders, dierenartsen en geïnteresseerden bestudeert het effect van zwijnen op de bosvegetatie.

FOTO: GEESJE ROTGERS

Bezoek aan het varkensbos van de Ouwendorperhoeve

De vele regen heeft het eerste stukje van het varkensbos verandert in een hoop modder. Maar dat vinden de drie Bonte Bentheimers helemaal niet erg; ze woelen er nog eens goed met hun snuiten doorheen. Op de Ouwendorperhoeve van Nelleke Meersma en Adriaan Antonis in Garderen krijgt dit zeldzame varkensras alle ruimte. Maar liefst 1 hectare bos werd met schrikdraad afgezet voor de 'varkensstapel'. Nelleke en Adriaan zijn beiden dierenarts. Adriaan werkt bij het Centraal Veterinair Instituut in Lelystad en de zorg voor de Ouwendorperhoeve ligt vooral bij Nelleke. De varkens zijn een relatief nieuwe tak op het bedrijf dat bekend staat om zijn melkschapenhouderij. Het echtpaar maakt deel uit van het netwerk 'Het varken als landschapontwikkelaar'.

Bonte Bentheimer

De Bonte Bentheimer is een gevlekt varkensras dat van eind negentiende eeuw tot halverwege de twintigste eeuw veel werd gehouden in de grensstreek van Bad Bentheim en Twente. Het is een langzame groeier met een bijzondere vleeskwiteit: het vlees bevat veel intramusculair vet en meer structuur dan het gangbare varkensvlees. Nelleke schat dat er in Nederland nog maar 150 exemplaren van dit ras zijn te vinden, in Duitsland zou het gaan om nog enkele hon-

derden dieren. Het vinden van een fokbeer of het verkrijgen van sperma kan wat moeite kosten. Net over de grens in Duitsland bevindt zich een ki-station met twee Bonte Bentheimer-beren. Helaas zijn het twee broers. Gelukkig zijn er in Nederland enkele houders met een eigen fokbeer. Nelleke en Adriaan kozen voor dit ras omdat ze de varkens buiten wilden houden, het liefst een Nederlands ras hadden en vanwege de speciale vleeskwiteit.

Beren in het bos

De drie beren hebben het naar hun zin in het bos. Even zijn ze nieuwsgierig naar onze komst, maar al gauw zoeken ze weer hun weg tussen de bomen. Vooraan, bij het hek, worden ze gevoerd. Twee keer per dag krijgen de beren rogge- of speltslobber. De zeugen krijgen de wei uit de kaasmakerij. Iets verderop, onder de eerste rij bomen, ligt het nachtverblijf. In de hut van takken ligt een dikke laag stro waar ze 's nachts helemaal onder kruipen, zegt Nelleke. Ook het mesten gebeurt op een vaste plek. De dieren zijn heel zindelijk.

De drie beren houden de ondergroei in het bos opvallend kort. "De Amerikaanse vogelkers krijgt geen kans om zich te vermeerderen", vertelt Nelleke. Deze uitheemse plant is zij liever kwijt dan rijk. Doordat het blad

slecht verteert, sluit de bladerlaag de bodem af. Nu houden de varkens het opschot mooi kort en daarnaast woelen ze de bladeren in de bodem. De dieren houden het bos hiermee open en de aarde luchtig. De beren zijn inmiddels anderhalf jaar oud en over enkele weken worden ze afgeleverd voor de slacht. Hoe het vlees smaakt, kan Nelleke nog niet vertellen. Dit zijn de eerste dieren die afgeleverd zullen worden. Naast de verstrekte graanpap en (biologische) brok, hebben ze een deel van hun kostje zelf bij elkaar gescharreld in het bos: wat bladeren, gras, eikels, hele jonge boompjes, wat insecten uit dood hout. Wat het effect daarvan is op de smaak van het vlees, is nog niet bekend. Het vlees wordt in eigen beheer afgezet. De beren werden gevaccineerd met Improvac om berengeur aan het vlees te voorkomen. Inmiddels beschikt de Ouwendorperhoeve over drie zeugen. Ook een zuster van de drie beren werd aangehouden. Twee zeuges uit dezelfde toom gingen naar een andere eigenaar. Dit jaar waren er geen biggen. Volgend jaar hoopt Nelleke op enkele tomen, zodat er in 2011 een volgende generatie kan worden afgemest in het bos. Natuurlijk voor het speciale vlees, maar vooral ook voor onderhoud van de natuur.

Diergezondheid

De beren werden niet gevaccineerd tegen ziekten. Wel vond mestonderzoek plaats om te kijken of ontwormen nodig was, maar dat bleek niet het geval te zijn. De biggen kregen geen ijzerinjectie en verder hebben de dieren geen last gehad van ectoparasieten. Ook de klauwtjes hebben geen onderhoud nodig gehad. 💰

FOTO: GEESJE ROTGERS

Nelleke Meersma en haar man Adriaan Antonis zetten een hectare bos af voor het afmesten van hun Bonte Bentheimers. De drie beren weten het bos goed open te houden.